

Nr 141.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlåtelse till Stockholms stad av äganderätten till vissa områden å kungl. Djurgården; given Stockholms slott den 27 februari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att de enligt den av Kungl. Maj:t den 1 september 1914 fastställda stadsplanen för viss del av Stockholms stad till gatumark avstyckade delarna av Garnisonskyrkogården, Artillerikyrkogården och Norra Djurgårdens odisponerade mark må utan ersättning med äganderätt överlåtas till Stockholms stad; skolande Stockholms stad gälta de med överlåtelsen förenade kostnader;

samt att den allmänna platsen »parken Garnisonskyrkogården» jämväl med äganderätt utan ersättning överlåtes till staden, mot skyldighet för staden dels att i värdigt skick underhålla densamma under bibehållande av dess karaktär av kyrkogård, som dock icke vidare får användas till begravningsplats, dels ock att ansvara för den renhållning, som eljest skulle kunna åligga kronan såsom ägare av den inom parken avsatta byggnadstomten, så länge denna bibehålles i kronans ägo och användes för sitt nuvarande eller annat allmänt ändamål samt att gälta de med överlåtelsen förenade kostnader.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari
1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde:

*Kungl. Maj:ts
proposition
den 7 april
1905, nr 114.*

I en den 7 april 1905 till riksdagen avlåten proposition, nr 114, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, bland annat, att tvenne i propositionen närmare angivna områden å Norra Djurgården, belägna det ena omedelbart söder om Valhallavägens förlängning åt öster och det andra norr om och intill Djurgårdsbrunnsviken, måtte få på det sätt kronan avhändas, att därav till Stockholms stad kostnadsfritt med äganderätt upplättes de delar, som enligt en blivande stadsplan för dessa områden erfordrades till gator, torg, allmänna platser och tomter till byggnader för allmänt behov, ävensom angränsande vattenområde, samt att de återstående delarna finge försäljas i den ordning, Kungl. Maj:t komme

att bestämma. Den s. k. Garnisonskyrkogården, som var på alla sidor omgiven av det till försäljning föreslagna området vid Djurgårdsbrunnsviken, undantogs uttryckligen, och yttrades därom i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet: »Slutligen lärer från försäljning böra uteslutas den s. k. garnisonskyrkogården, vilken enligt nådigt brev den 30 juli 1859 upplåts till begravningsplats för Stockholms garnison. Emellertid torde, därest försäljning av angränsande områden kommer att äga rum, kyrkogården icke vidare böra såsom begravningsplats användas.»

Stockholms stadsfullmäktige hade såsom villkor för stadsplanens utsträckning över Norra Djurgården uppställt, bland andra, följande, i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna villkor, nämligen:

att den över området upprättade stadsplanen skulle, innan den underställdes Kungl. Maj:ts fastställelse, vara av stadsfullmäktige godkänd;

att gator, torg och allmänna platser skulle med full äganderätt till staden överlåtas och överlämnas i planerat skick enligt av stadsfullmäktige godkända profiler; och skulle, där rätten till vattnet utmed de områden, som intoges i stadsplanen, funnes tillhöra Kungl. Maj:t och kronan, jämväl denna rätt överlåtas åt staden;

att tomter för byggnader för allmänt behov, såsom kyrkor, skolhus och sjukhus, ävensom för allmänna parker och planteringar, skulle i stadsplanen finnas reserverade och i mån av behov med full äganderätt kostnadsfritt överlåtas på staden;

att de provisoriska åtgärder, som behövde vidtagas för att gator och allmänna platser under byggnadsperioden skulle kunna upplåtas för trafik, skulle verkställas genom stadens försorg på kronans bekostnad; samt

att gator och allmänna platser, sedan de blivit försedda med ledningar för avlopp, vatten och gas ävensom för andra ändamål, såsom för telefoner eller framledande av elektrisk ström skulle förses med permanent beläggning, vilken skulle utföras genom stadens försorg på kronans bekostnad.

Riksdagen biföll förslaget om de två nämnda områdenas avyttring. Beträffande de av stadsfullmäktige uppställda villkoren för stadsplanens utsträckande anförde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 maj 1905, nr 159, bland annat, att riksdagen icke hade något att erinra mot villkoret om överlåtelse till staden med full äganderätt av gator, torg och allmänna platser, att däremot villkoret i tredje punkten, eller att tomter för byggnader för allmänt behov, såsom kyrkor, skolhus och sjukhus, ävensom för allmänna parker och planteringar, skulle i stadsplanen finnas reserverade och i mån av behov med full äganderätt kostnadsfritt

överlåtas på staden, syntes riksdagen vara av obestämbar räckvidd och i övrigt innebära anspråk, som vida överstege vad förut vid gardes-tomternas försäljning i sådant hänseende bestämts, men *att*, då dessa villkor uppenbarligen framställts under förutsättning, att ej allenast de i propositionen avsedda områdena utan hela Norra Djurgården komme att införlivas med staden, från stadsfullmäktiges sida svårigheter icke torde komma att uppställas mot en uppgörelse i överensstämmelse med de av riksdagen gjorda erinringarna.

Med anledning härav anförde stadsfullmäktige i infortrat yttrande den 19 september 1910, att vid uppställandet av villkoret om kostnadsfri överlåtelse till staden med full äganderätt av tomter till byggnader för allmänt behov stadsfullmäktige givetvis haft tanken närmast på området i dess helhet; vidhållandet av detta villkor syntes också stadsfullmäktige vara av största vikt; emellertid hade beträffande de två områden, om vilka då närmast vore fråga — området vid skogsinstitutet och området norr om Karlaplan — staden icke befunnits hava anledning påkalla reserverandet av några dylika tomter, vadan stadsfullmäktige förklarade sig ej hava något att erinra mot intagande i stadsplanen av dessa två områden, utan att å dem några tomter reserverades för huvudstadens allmänna behov.

I överensstämmelse med denna sin förklaring antogo stadsfullmäktige den 30 juni 1911 med viss ändring ett av överintendents-ämbetet enligt Kungl. Maj:ts uppdrag utarbetat förslag till stadsplan för vissa delar av Norra Djurgården, dels närmast Karlaplan och dels vid skogsinstitutet, varefter Kungl. Maj:t den 15 december samma år fastställde stadsplanen, sådan den blivit av stadsfullmäktige antagen.

Sedermera överlämnade överintendentsämbetet med skrivelse den 25 november 1913 förslag till stadsplan för ytterligare ett område vid Djurgårdsbrunnsviken, beläget nordost om det område vid skogsinstitutet, för vilket stadsplan blivit år 1911 fastställd. Det nya stadsplaneförslaget omfattade emellertid icke blott delar av det område vid Djurgårdsbrunnsviken, vilkas avhändande från kronan riksdagen år 1905 medgivit, utan därjämte *dels* ett norr om detta område beläget mindre område av Norra Djurgården och Artillerikyrkogården, som avsågs skola utläggas till gata, *dels ock* hela Garnisonskyrkogården, varav en del, som upptogs av Engelska episkopalförsamlingens kyrka, skulle utgöra byggnadskvarter, vissa delar utläggas till gator samt större delen bilda en allmän planterad plats. Stadsplaneförslagets utsträckande utanför det område, som av riksdagen avsetts till avhändande från kronan, förorsakades därav, att Strandvägens fortsättning, i och för skyddande av skogsinstitutets vackert

trädbevuxna, kuperade område, i stadsplanen erhållit en mera nordlig sträckning, än som vid tiden för omförmälda riksdagsbeslut var tilltänkt, och således ansågs böra framdragas mellan Artilleri- och Garnisonskyrkogårdarna, därvid avskärande en mindre del av var och en av dessa kyrkogårdar. Berörda förslag innebar, i vad detsamma avsåg de delar, vilkas upplåtelse till Stockholms stad icke medgivits av riksdagen,

1:o) att av Garnisonskyrkogården det östligaste hörnet, utgörande ett område av 14 kvadratmeter och å en karts-kiss, vilken torde såsom bilaga få fogas vid detta protokoll, betecknat a—b—c—d—a, skulle fränskiljas för utläggande till erforderlig bredd av Laboratoriegatan;

2:o) att av samma kyrkogård en markremsa utmed norra sidan, utgörande 916 kvadratmeter och å nämnda karts-kiss betecknad e—f—g—h—e, skulle utläggas till angränsande del av Strandvägen;

3:o) att det i nämnda kyrkogård belägna område om 411.9 kvadratmeter, varå engelska episkopalförsamlingens kyrka vore uppförd, skulle utgöra ett nytt kvarter;

4:o) att återstående delar av Garnisonskyrkogården, innefattande 4,220 kvadratmeter, skulle utläggas till allmän plats, »parken Garnisonskyrkogården»; samt

5:o) att ett område, utgörande omkring 800 kvadratmeters ytvidd och å omförmälda karts-kiss betecknad med i—k—l—m—i, innefattande en mindre del av Artillerikyrkogården ävensom viss del av kungl. Djurgårdens odisponerade mark norr om gränsen för det år 1905 till försäljning upplåtna området, skulle fränskiljas för att tilläggas Strandvägen.

Jämväl detta stadsplaneförslag blev å sammanträde den 29 juli 1914 av stadsfullmäktige antaget, varefter Kungl. Maj:t fastställde detsamma den 1 september därpåföljande år.

Därefter har Kungl. Maj:t dels den 9 september 1915 bemyndigat Djurgårdskommissionen, att för ordnande av gator och avlopp inom ifrågavarande stadsplaneområde låta utföra gatu- och avloppsledningsarbeten, dels ock den 7 september 1917 medgivit, att kommissionen finge å nämnda område utföra de av kommissionens uppdrag betingade arbeten, dock att de å härvid ifrågakommande delar av Garnisons- och Artillerikyrkogårdarna möjligen befintliga gravar skulle förflyttas till andra platser inom respektive kyrkogårdar för att där ordnas på ett värdigt sätt enligt Djurgårdsförvaltningens anvisning.

I skrivelse den 31 augusti 1915 har riksmarskalksämberet beträffande nämnda i stadsplanen intagna områden, vilkas överlåtelse till staden icke medgivits av riksdagen, anfört, bland annat, följande.

Riksmarskalksämberets
framställning.

Den engelska episkopalkyrkans tomt samt »parken Garnisonskyrkogården» borde fortfarande tillhöra kungl. Djurgården. De övriga områdena kunde icke i och för sig sägas vara av särskilt stor betydelse för kungl. Djurgården. Då emellertid påkallandet av ett expropriationsförfarande beträffande dessa skulle innefatta en onödigt vidlyftig apparat och dessutom antagligen för Stockholms stad medföra avsevärda kostnader, hemställde riksmarskalksämberet, att, för den händelse Stockholms stad skulle befinnas vilja utan anlitande av expropriationsförfarande förvärva de ifrågakvarande markområdena och därom gjorde underdånig framställning, Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att under vissa närmare angivna villkor medgiva upplåtande utan lösen till Stockholms stad av förenämnda, för Strandvägen och Laboratoriegatans utläggande erforderliga områden.

*Stockholms
stadsfull-
mäktige.*

Sedan Stockholms stadsfullmäktige beretts tillfälle att yttra sig över den av riksmarskalksämberet gjorda framställningen, hava stadsfullmäktige i skrivelse den 20 mars 1916 anført, att riksmarskalksämberets förslag vore oförenligt med de av stadsfullmäktige uppställda villkoren för stadsplanens utsträckande över delar av Norra Djurgården. Icke ens de i gator ingående områden, vilkas upplåtande till staden riksmarskalksämberet föreslagit, skulle staden erhålla med full äganderätt. Därest till följd av en framdeles skeende ändring i stadsplanen dessa områden eller någon del därav skulle komma att användas till annat än gata, skulle stadens rätt upphöra. Att ett sådant förhållande skulle komma att leda till tvistigheter, syntes stadsfullmäktige uppenbart. Då stadsfullmäktige den 29 juli 1914 antagit den sedermera av Kungl. Maj:t den 1 september samma år fastställda stadsplanen, hade detta också uppenbarligen skett under förutsättning, att de av stadsfullmäktige förut uppställda villkoren skulle gälla jämväl för denna stadsplan, och det syntes knappast kunna antagas annat, än att Kungl. Maj:t vid stadsplanens fastställande avsett, att samma villkor skulle vara gällande för hela denna stadsplan, även om denna av stadsplanetekniska skäl måst utsträckas över mindre områden, till vilkas avhändande riksdagen ännu ej lämnat medgivande. På grund av vad sålunda anförts, hemställde stadsfullmäktige i underdånighet, dels att riksmarskalksämberets föreliggande förslag icke måtte bifallas, dels även att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att de områden, som inginge i den av Kungl. Maj:t den 1 september 1914 fastställda stadsplanen och för vilka sådant medgivande ej redan lämnats, måtte, till den del de enligt stadsplanen skulle

ingå i gata eller allmän plats, få med full äganderätt utan ersättning överlätas till staden.

Överståthållarämbetet och överintendentensämbetet hava i särskilda utlåtanden biträtt stadsfullmäktiges hemställan.

Jämväl kammarkollegium har, efter advokatfiskalsämbetets hörande, den 24 juli 1917 avgivit utlåtande samt därvid bland annat anfört följande:

*Kammar-
kollegium.*

»För egen del får kammarkollegium till en början anföra, att då något medgivande från riksdagens sida till de ifrågavarande områdenas avhändande icke ägt rum, Eders Kungl. Maj:ts godkännande av stadsplanen den 1 september 1914 icke kan innebära ett godkännande av stadens krav att erhålla äganderätt till samma områden, vilket krav ju dessutom icke uttryckligen omnämndes i stadsfullmäktiges den 29 juli 1914 fattade beslut om stadsplanens antagande. Då det emellertid synes uppenbart, att det endast varit till följd av ett förbiseende från stadens sida, som någon överlåtelse av gatumark icke kommit till stånd i samband med det år 1914 skedda utsträckandet av stadsplanen till nya områden å Norra Djurgården, finner kollegium det vara en i viss mån befogad önskan, att kronan icke måtte med utnyttjande av detta förbiseende framtvinga en uppgörelse rörande de ifrågavarande områdena, vilken alltför mycket avviker från de principer, som förut tillämpats vid stadsplanens utsträckande åt detta håll.

Vad först angår de till gatumark avsedda områdena, torde böra framhållas, att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 9 september 1915 bemyndigat Djurgårdskommissionen att låta genom Stockholms stads försorg utföra planering och stenbeläggning samt anlägga avloppsledningar i enlighet med ett av stadens byggnadskontor uppgjort förslag, vilket avsåg iordningställande, bland annat, av de nu ifrågakommande gatudelarna — — — . Då sålunda områdena i fråga ej blott i stadsplanen bestämts skola användas till gatumark utan jämväl nådig föreskrift givits om deras utläggande till gator snarast möjligt, synes kronan icke hava något ekonomiskt intresse av att bibehålla äganderätten till desamma. Kollegium anser sig därför böra tillstyrka, att områdena med full äganderätt överlätas till staden. Riksmarskalksämbetets förslag, att kronan skulle, med överlåtelse till staden av dispositionsrätten, förbehålla sig äganderätten till områdena, torde icke vara att förorda, då bibehållandet av en dylik abstrakt äganderätt icke skulle tjäna något kronans intresse, men å andra sidan staden för undvikande av framtida tvistigheter ansett äganderättens förvärv önskvärt.

Jämväl vad angår den till allmän plats avsedda delen av Garnisonskyrkogården synes det lämpligt, att äganderätten övergår till Stockholms stad. De pietetshänsyn, som föranledde, att området i den nådiga propositionen till 1905 års riksdag undantogs från försäljning, torde kunna väl tillgodoses, om vid överlåtelsen av området fästes det villkor, att detsamma bleve för framtiden bibehållet vid sin karaktär av kyrkogård, som dock ej vidare finge användas till begravningsplats. Då den ifrågavarande delen av Garnisonskyrkogården, såsom bestämd till allmän plats, i varje fall icke kan användas på något inkomstbringande sätt, är ju kronans äganderätt till densamma icke av synnerligt värde. Å andra sidan skulle kronan genom

äganderättens övergång till staden befrias från den skyldighet till erläggande av avgifter för angränsande gators renhållning, som må åligga kronan såsom ägare av kyrkogården. — Slutligen kan anmärkas, att enligt sakens natur det torde vara från stadens sida som i framtiden det största intresset kan vara att förvänta för att denna allmänna plats blir värdigt underhållen och dess estetiska möjligheter utnyttjade, ett förhållande som ju även i viss mån talar för att ställa platsen under stadens disposition. Riksmarskalksämberet har ju även ansett, att staden i en framtid, sedan kringliggande byggnadstomter och gator blivit fullt ordnade, borde åtaga sig underhållet av kyrkogården.

Vad däremot angår det område av Garnisonskyrkogården, som upptages av engelska episkopalförsamlingens kyrka och för vilket nämnda församling till kungl. Djurgården erlägger årlig avgäld, anser kollegium inga skäl föreliggande för dess avstående till staden.

Med stöd av vad sålunda anförts och i övrigt i ärendet förekommit, får kollegium i underdånighet hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva

att de till gatumark avsedda, här ovan närmare angivna delarna av Garnisonskyrkogården, Artillerikyrkogården och kungl. Djurgårdens odisponerade mark måtte till staden utan ersättning med äganderätt upplåtas:

samt att den allmänna platsen »parken Garnisonskyrkogården» jämväl med äganderätt och utan ersättning upplåtes till staden, med skyldighet för staden att i värdigt skick underhålla densamma, under bibehållande av dess karaktär utav kyrkogård, som dock icke vidare får till begravningsplats användas, samt att ansvaret för den renhållning, som eljest må hava ålegat kronan såsom ägare av denna kyrkogård».

Riksmarskalksämberet.

I en sedermera ingiven promemoria den 31 januari 1919 har riksmarskalksämberet dels förklarar, att då ämbetet i förberörda skrivelse den 31 augusti 1915 föreslog, att vissa till gatumark avsedda delar av Garnisonskyrkogården, Artillerikyrkogården och Kungl. Djurgårdens odisponerade mark skulle till Stockholms stad upplåtas, tänkte sig ämbetet icke annat, än att dessa områden skulle till staden utan ersättning med äganderätt upplåtas, dels ock tillstyrkt att »parken Garnisonskyrkogården» samt eventuellt även det område, som upptoges av engelska episkopalförsamlingens kyrka, måtte få övertagas av Stockholms stad.

Såsom villkor för de ifrågasatta markupplåtelseerna har därvid föreslagits:

att de å från Artillerikyrkogården upplåtet område möjligen befintliga gravar utan kostnad för kungl. Djurgården genom Stockholms stads försorg flyttades till och på ett fullt värdigt sätt ordnades på av Djurgårdsförvaltningen anvisade platser å nämnda kyrkogård, ävensom att andra anordningar, som möjligen bleve erforderliga på grund av markupplåtelsen från samma kyrkogård, såsom stentrappor, planteringar m. m. av Stockholms stad utfördes utan kostnad för kungl. Djurgården,

samt att Stockholms stad skulle vara skyldig dels att i värdigt skick underhålla »parken Garnisonskyrkogården» under bibehållande av dess karaktär av kyrkogård, som dock icke vidare finge till begravningsplats användas, dels ock att ansvara för den renhållning, som eljest kunde åligga Kungl. Maj:t och kronan såsom ägare av Garnisonskyrkogården samt av det område, som upptoges av engelska episkopalförsamlingens kyrka.

Slutligen har Djurgårdskommissionen den 23 december 1919 avgivit infordrat utlåtande samt därvid anfört bland annat följande:

Djurgårdskommissionen.

»De gatuarbeten, som nödvändiggjorts av den stadsplan, som faststälts genom nådigt brev den 1 september 1914, hava, liksom erforderliga stenarbeten samt anordnande av trappor, stängsel och grindar, jämlikt föreskrifter i nådiga brev den 9 september 1915 och den 7 september 1917 av Djurgårdskommissionen redan verkstälts genom Stockholms stads försorg på kronans bekostnad. Den i sistnämnda nådiga brev anbefallda flyttningen av gravar å de delar av Garnisons- och Artilleri-kyrkogårdarna, som utlagts till gator, har verkstälts av Djurgårdskommissionen under direkt arbetsledning av kommissionens chef, och hava därvid å de ställen av kyrkogårdarna, dit gravarna flyttats, gravkullar ordnats, å vilka, i den mån de döda varit kända, även gravstenar blivit uppsatta.

Beträffande själva saken finner Djurgårdskommissionen lika med kammarkollegium skäl icke föreligga för avstående till staden av äganderätten till det såsom byggnadstomt avsatta område av förutvarande Garnisonskyrkogården, som nu upptages av den engelska episkopalkyrkan. På detta område har, såvitt handlingarna i ärendet utvisa, staden icke heller gjort anspråk.

Däremot anser Djurgårdskommissionen — i huvudsaklig anslutning till vad dels kammarkollegium, dels riksmarskalksämberet — — — anfört, — att såväl de i ärendet ifrågakomna, till gata avstyckade områdena, som ock den till park avsatta delen av Garnisonskyrkogården böra med äganderätt överlätas å staden. Därest avtal om sådan överlåtelse träffas med staden, torde därav utan vidare följa, att kronan befrias från varje ansvar för den renhållning, som eljest skulle ålegat kronan såsom ägare av parkområdet i fråga och varför kostnaden enligt nyligen träffat avgörande genom skiljemän, — — — uppgår till 1,028 kronor 50 öre årligen.

Förhållandet härutinnan med den i kronans ägo kvarblivande tomten inom parkområdet torde däremot vara mera oklart. Med hänsyn till tomtens läge inom parken och det ändamål, vartill den användes, torde emellertid i varje fall kronan i samband med parkens överlåtande skäligen kunna påfordra, att kronan, även vad tomtområdet beträffar, befrias från varje ansvar för renhållning, så länge tomten icke avhändes kronan eller användes för annat än allmänt ändamål.»

Med anledning av vad sålunda anförts har Djurgårdskommissionen anslutit sig till den av kammarkollegium i ämnet gjorda hemställan med det tillägg, att staden jämväl måtte ansvara för den renhållning, som åläge kronan såsom ägare till den inom »parken Garnisonskyrkogården» avsatta byggnadstomten.

Departements-
chefen.

Av utredningen i ärendet framgår, att de områden, som ifrågasatts skola överlätas till Stockholms stad, utgöras dels av omkring 800 kvadratmeter mark belägen norr om det område vid Djurgårdsbrunnsviken, som enligt 1905 års riksdagsbeslut skulle avhändas kronan, dels ock av den inom sistnämnda område belägna, från försäljningen särskilt undantagna Garnisonskyrkogården. Omförmälda 800 kvadratmeter mark ha som ovan nämnts använts för utläggande av Strandvägen. Vad åter angår Garnisonskyrkogården ha dels tillhoppa 930 kvadratmeter tillagts Strandvägen och Laboratoriegatan, dels 4,220 kvadratmeter utlagts till en allmän plats benämnd »parken Garnisonskyrkogården» och dels återstoden 411.9 kvadratmeter reserverats såsom byggnadstomt, å vilken engelska episkopalförsamlingens kyrka är uppförd. Samtliga dessa områden hava ingått i stadsplanen för Stockholm enligt stadsfullmäktigens beslut den 29 juli 1914, varå Kungl. Maj:t meddelat fastställelse den 1 september samma år. Då dessa områden emellertid fortfarande tillhöra kronan, ifrågasättes nu, huruvida äganderätten till desamma bör överlätas å Stockholms stad.

Jag vill till en början erinra därom, att, då 1905 års riksdag biföll Kungl. Maj:ts proposition rörande försäljning av vissa områden av kungl. Djurgården, riksdagen förklarade sig icke hava något att erinra mot det av Stockholms stadsfullmäktige uppställda villkor, att till staden skulle utan ersättning med full äganderätt upplätas den mark, som enligt blivande stadsplan erfordrades till gator, torg och allmänna platser. Då de områden, som enligt vad ovan anförts intagits i stadsplanen för Stockholm — om man undantager den såsom park avsatta delen av Garnisonskyrkogården — endast utgöras av mindre för gaturgleringen behövliga områden om tillhoppa 1,730 kvadratmeter, anser jag hinder icke böra möta för, att dessa områden i enlighet med den av 1905 års riksdag antagna principen utan ersättning nu överlätas på staden.

Även »parken Garnisonskyrkogården» torde böra utan ersättning övergå till staden. Därest staden övertager nämnda område, besparas kronan utgifterna för renhållningen av parken, vilka utgifter för närvarande uppgå till ett belopp av 1,028 kronor 50 öre årligen. Då därjämte kyrkogården numera ej torde kunna användas som begravningsplats samt ej kan utnyttjas för byggnadsändamål, synes områdets bibehållande i kronans ägo uteslutande förorsaka utgifter utan motsvarande fördel. För parkens överlåtande till staden bör såsom villkor uppställas, att platsen bibehåller sin karaktär av kyrkogård samt att staden håller densamma i värdigt skick.

Beträffande slutligen tomtområdet, å vilket engelska episkopalförsamlingens kyrka är uppförd, har något anspråk på detsamma överlåtande icke uppställts från stadens sida. Skäl synes därför icke föreligga för tomtens avstående, så mycket mer som Djurgårdsförvaltningen av engelska församlingen åtnjuter årlig avgäld för tomten i fråga. I likhet med Djurgårdskommissionen anser jag det likväl vara lämpligt, att staden i sammanhang med övertagandet av äganderätten till Garnisonskyrkogården jämväl åtager sig att ansvara för den renhållning, som kan åligga kronan såsom ägare till ifrågavarande tomt.

Givetvis bör Stockholms stad själv gälda de med överlåtelsen av ifrågavarande mark förbundna lagfartskostnader.

Riksmarskalksämbetet har såsom villkor för nu ifrågavarande markupplåtelse föreslagit, att å Artillerikyrkogården möjligen befintliga gravar skulle genom stadens försorg flyttas till lämpliga platser ävensom att en del andra anordningar, som kunde bliva erforderliga på grund av markupplåtelsen från samma kyrkogård, skulle vidtagas av staden. Såsom Djurgårdskommissionen anfört äro dylika åtgärder redan vidtagna, varför uppställandet av villkor av nämnda beskaffenhet numera torde vara överflödigt.

Till sist får jag erinra, att de till överlåtelse ifrågasatta markområdena enligt Riksens ständers skrivelse den 1 december 1809 samt Kungl. Maj:ts beslut den 26 februari 1810 äro såsom belägna å Djurgården ställda under Kungl. Maj:ts enskilda disposition.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att de enligt den av Kungl. Maj:t den 1 september 1914 fastställda stadsplanen för viss del av Stockholms stad till gatumark avstyckade delarna av Garnisonskyrkogården, Artillerikyrkogården och Norra Djurgårdens odisponerade mark må utan ersättning med äganderätt överlåtas till Stockholms stad; skolandet Stockholms stad gälda de med överlåtelsen förenade kostnader;

samt att den allmänna platsen »parken Garnisonskyrkogården» jämväl med äganderätt utan ersättning överlåtes till staden, mot skyldighet för staden dels att i värdigt skick underhålla densamma under bibehållande av dess karaktär av kyrkogård, som dock icke vidare får användas till begravningsplats, dels ock att ansvara för den renhållning, som eljest skulle kunna åligga kronan såsom ägare av den inom parken avsatta byggnadstomten, så länge denna bibehålles i kronans ägo och användes för sitt nuvarande eller annat allmänt ändamål samt att gälda de med överlåtelsen förenade kostnader.

I vad föredragande departementschefen sålunda anfört och hemställt förenade sig statsrådets övriga ledamöter.

Sedan Hans Maj:t Konungen förklarat, att Hans Maj:t, under förutsättning av riksdagens bifall till vad sålunda blivit föreslaget, avstode från dispositionsrätten till de å omförmälda, detta protokoll vidfogade karta närmare angivna områden av Norra Djurgården, vilka skulle kronan avhändas, fann Hans Maj:t Konungen gott bifalla, vad statsrådet hemställt samt förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans von Arnold.

